

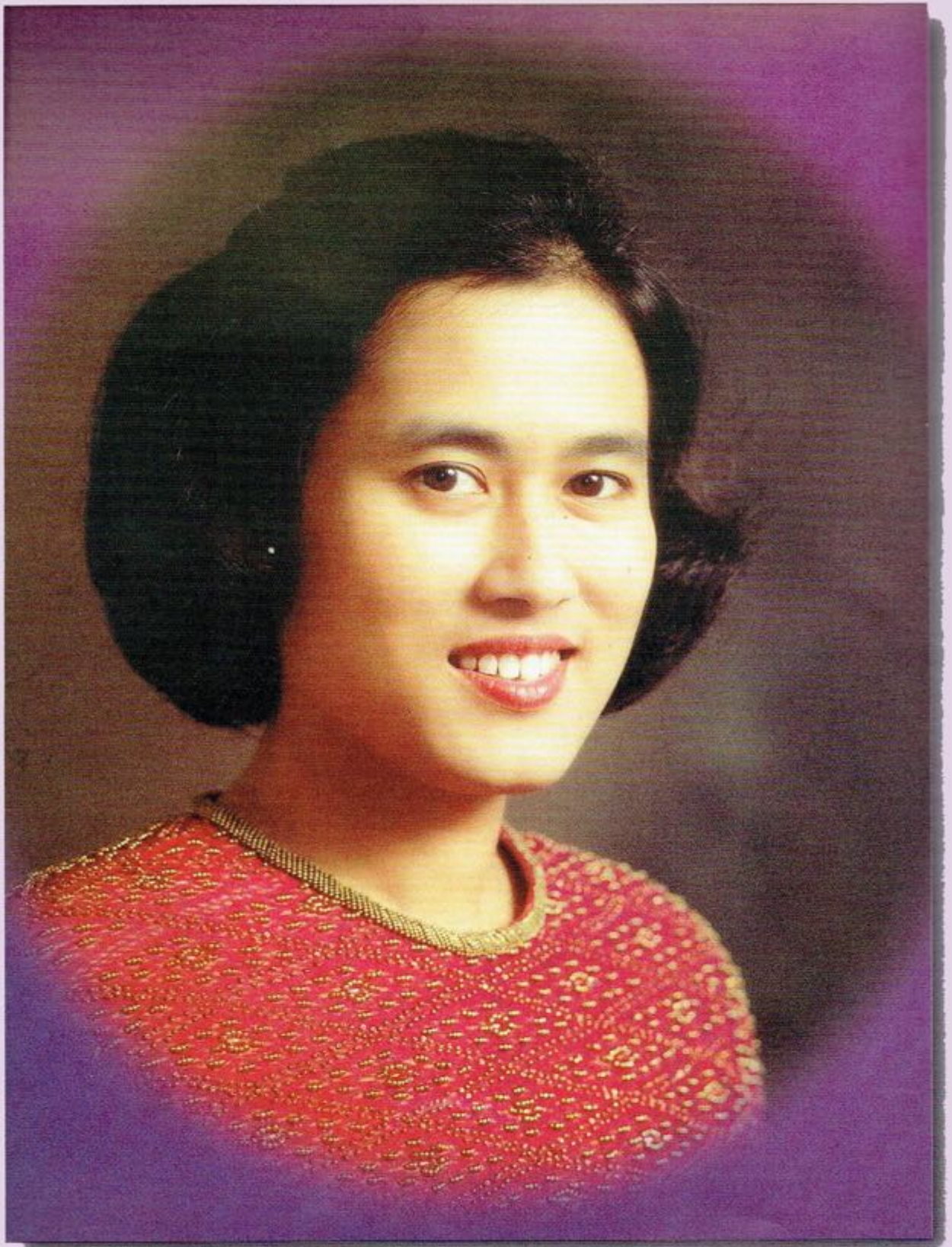
ที่ระลึกพิธีเปิด

ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" อำเภอแม่เมาะ

ตาก จังหวัดตาก

และพิธีรื้อถอน สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

วันอังคารที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

คำนำ

เนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน ในพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในวันอังคารที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ยิ่งความปลื้มปิติแก่พสกนิกรชาวจังหวัดตากเป็นล้นพ้น

เพื่อเป็นการระลึกถึงวันมหาปิตินี้ คณะผู้จัดทำหนังสือที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รวบรวมพระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประวัติความเป็นมาของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประวัติของพระครูธรรมสรคุณ (เขียน ขนธสโร) รวมทั้งข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดตาก เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ชาวจังหวัดตากและผู้เกี่ยวข้อง ได้ระลึกถึงวันมหาปิตินี้ นำความภาคภูมิใจของชาวตากและชาว กศน. ตลอดไป

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตาก ขอกราบขอบพระคุณมูลนิธิพระครูธรรมสรคุณ (เขียน ขนธสโร) และผู้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินการก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดียิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงาน กศน. จังหวัดตาก

ร่วมมือกันทำให้สังคมก้าวไกลกว่านี้ออกไปอีกได้
Let's join in making a literate world

วิบูลย์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้	
พระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑
ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า	๖
ความเป็นมาห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”	๗
ความเป็นมาโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”	๘
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	
การศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูงโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน	๒๐
ในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	
ประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	๒๕
ประวัติและปฏิปทาพระครูธรรมสรคุณ	๒๙
ประวัติจังหวัดตาก	๓๔

พระราชประวัติ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นพระราชธิดาองค์ที่สองในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า สิรินครเทพรัตนราชสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน ๒๔๙๘ ณ พระที่นั่งอัมพรสถานพระราชวังดุสิต โดยศาสตราจารย์นายแพทย์หม่อมหลวงเกษตร สนิทวงศ์ เป็นผู้ถวายการประสูติ และทรงมีพระนามที่บรรดาข้าราชการบริพารเรียกกันทั่วไปว่า “ทูลกระหม่อมน้อย” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มการศึกษาระดับอนุบาล ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ที่โรงเรียนจิตรลดา ในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ขณะนั้นพระชนมายุได้ ๓ พระชันษาเศษ มีพระสหายร่วมชั้นเรียนอีก ๒๐ คน ซึ่งมาจากบุตรหลานของพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ ตลอดจนมหาดเล็กผู้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้มาร่วมเรียนด้วยโดยปราศจากชั้นวรรณะ วิชาที่ทรงศึกษาในชั้นอนุบาลนี้ คือ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เลขคณิต และขับร้อง พระอาจารย์ที่ถวายพระอักษรขณะนั้น ได้แก่ อาจารย์ท่านผู้หญิงทัศนีย์ บุญยคุปต์ อาจารย์คุณหญิงอังกาบ บุญยัษฐิติ และอาจารย์คุณหญิงสุนามัน ประนิช ทั้งนี้ปรากฏว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดโรงเรียนพระอาจารย์ และพระสหายเป็นอันดี

เมื่อทรงเรียนจบชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ได้ทรงสอบร่วมกับนักเรียนทั่วประเทศ โดยใช้ข้อสอบกระทรวงศึกษาธิการและ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสอบได้ที่หนึ่ง ได้คะแนนรวมร้อยละ ๙๖.๖๐ อันเป็นคะแนนสูงสุดสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด จึงทรงได้รับพระราชทานรางวัลเรียนดี จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนครั้งที่ ๓๑ ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่นี้ เป็นที่ทราบกันดีทั่วไปว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระปรีชาสามารถในวิชาแทบทุกด้าน เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ไร่ไทย ดนตรีไทย และวาดเขียน เป็นต้น ซึ่งมักจะทรงได้คะแนนมากกว่าพระสหายในชั้นเดียวกันอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังโปรดหนังสือมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และทรงพระปรีชาสามารถในทางร้อยแก้ว และร้อยกรองอย่างยิ่ง ทรงเริ่มบทพระนิพนธ์ต่างๆ ตั้งแต่เมื่อทรงพระชนมายุได้เพียง ๑๒ พระชันษาเป็นต้นมา บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้ ได้รับการตีพิมพ์แพร่หลายในหนังสือหลายเล่ม ตัวอย่างเช่น “อยุธยา” “เจ้าครอกวัดโพธิ์” “ศาสนาเกิดขึ้นได้อย่างไร” เป็นต้น บทพระราชนิพนธ์ที่รู้จักกันดีในปัจจุบันคือ “พุทธศาสนสุภาษิตคำโคลง” ซึ่งทรงถอดมาจากภาษาบาลี และ “กษัตริยานุสรณ์” ซึ่งทรงทูลเกล้าฯ ถวาย สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ประจำปี ๒๕๑๖ (ขณะนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุเพียง ๑๘ พระชันษา) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นที่รักของพระสหาย เพราะทรงไว้ซึ่งความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเสียสละ ความมีน้ำใจนักกีฬา และความอดทน เคยมีตัวอย่างว่าทรงวิ่งเล่นกับพระสหาย และทรงล้มลงจนได้รับบาดเจ็บ มีพระโลหิตออก บางคราวถึงกับพระทนต์บิ่น แต่ก็ไม่กั๊กแสง และไม่ทรงบ่นรำพันถึงความเจ็บปวดเลย

ทรงศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดาชั้นจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โดยทรงสอบไล่ได้เป็นที่หนึ่งของประเทศ แผนกศิลปะ ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๕ ได้คะแนน ๘๙.๓๐% ยังความภาคภูมิใจแก่คณะพระอาจารย์ผู้ถวายการสอน และยังความปิติยินดีแก่ประชาชนทั้งประเทศผู้เฝ้ามองการเจริญพระชนมายุของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากพระสติปัญญาอดเยี่ยมที่กล่าวมาแล้ว ยังทรงมีอุตสาหะวิริยะอันยอดเยี่ยมอีกด้วย เนื่องจากระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่นั้น ทรงมีพระราชภาระที่จะต้องติดตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ไปในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรต่างจังหวัดอยู่เป็นประจำ ทำให้ไม่สะดวกต่อการศึกษาเล่าเรียน แต่ก็ทรงติดตามการเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยทรงอาศัยเวลาว่างจากการปฏิบัติพระราชกิจประจำวันเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่ทราบกันทั่วไปในบรรดาพระสหายร่วมชั้นเรียนของพระองค์ และในยามที่ทรงมีโอกาสได้

เข้าศึกษาด้วยพระองค์เองแล้ว บรรดานิสิตอักษรศาสตร์จะได้เห็นภาพที่เจนนตา คือภาพที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงถือหนังสือเต็มพระหัตถ์ และทรงหิ้วพระกระเป๋าใบโตบรรจุสรรพตำราเป็นจำนวนมาก ทรงพระดำเนินไปยังห้องเรียนต่างๆ อยู่เป็นประจำ เป็นที่สะดุดตาพิเศษ เนื่องจากนิสิตทั่วไป มักถือสมุดหนังสือกันคนละ ๓ - ๔ เล่ม เท่านั้น

ต่อจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา โดยทรงเลือกคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอันดับที่หนึ่ง ผลการสอบปรากฏว่า ทรงได้ที่ ๔ แต่เมื่อได้ทรงเข้าศึกษาเรียบร้อยแล้ว ก็ทรงเลือกเฉพาะวิชาที่สนพระทัย เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น ในภาคการศึกษาแรกนั่นเองก็ทรงสอบได้เป็นที่หนึ่ง ของนิสิตชั้นปีที่ ๑ คณะอักษรศาสตร์ ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๔ และทรงสอบได้เป็นที่หนึ่งเช่นนี้ทุกปี จนถึงปีสุดท้ายทรงสอบไล่ได้คะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ นับเป็นที่หนึ่งของคณะอักษรศาสตร์เช่นเคย จึงทรงได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ และในวันรุ่งขึ้นยังทรงได้รับพระราชทานรางวัลเหรียญทอง ในฐานะที่ทรงสอบได้ที่หนึ่งทุกปีอีกด้วย

แม้จะทรงคร่ำเคร่งต่อการศึกษาเล่าเรียนเช่นนี้ แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ยังทรงปลีกเวลาส่วนหนึ่งเข้าร่วมกิจกรรมของคณะอยู่เสมอ เช่น เมื่อทรงศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๑ ก็ทรงเข้าร่วมซ้อมร้องเพลงเชียร์เช่นเดียวกับนิสิตน้องใหม่อื่นๆ ซึ่งการซ้อมร้องเพลงเชียร์นี้มักเริ่มขึ้นในเวลาเที่ยงตรง อันเป็นเวลารับประทานอาหารกลางวัน ดังนั้น นิสิตน้องใหม่ที่จะเข้าซ้อมร้องเพลงเชียร์จะต้องรีบกระวีกระวาดรับประทานอาหารกลางวัน ตั้งแต่ในช่วงเวลา ๑๐.๕๐ - ๑๑.๑๐ น. ซึ่งเป็นเวลาหยุดให้นิสิตได้พักผ่อนหรือดื่มน้ำ (ประมาณ ๒๐ นาที) หากอาจารย์ผู้สอนสอนเกินเวลา เวลารับประทานอาหารของนิสิตน้องใหม่ในช่วงนี้ก็จะต้องสั้นลงไปอีก แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงสามารถเสวยพระกระยาหารกลางวันในช่วงเวลาสั้นเพียงสิบกว่านาที แล้วทรงเข้าร่วมร้องเพลงเชียร์ ในฐานะนิสิตน้องใหม่ได้เสมอ

กิจกรรมอื่นที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเข้าร่วมคือ ทรงสมัครเรียนเป็นสมาชิกชมรมดนตรีไทย และชมรมวรรณศิลป์ สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งประชาชนทั่วไปมักจะได้พบเห็นภาพที่ทรงดนตรีไทยในโอกาสต่างๆ ของมหาวิทยาลัยอยู่เนืองๆ โดยทรงโปรดขอด้วงเป็นพิเศษ และทรงแสดงความเป็นปฏิภาณกวีให้บรรดาพระสหายเห็นประจักษ์ในการซ้อมอยู่บ่อยครั้ง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากที่พระองค์สนพระทัยฝึกฝนในวรรณกรรมต่างๆ มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์นั่นเอง

นอกจากกิจกรรมของทางสโมสรนิสิตจุฬาฯ แล้วยังทรงเป็นสมาชิกชมรมภาษาไทย ชมรมภาษาตะวันออก และชมรมประวัติศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ และยังทรงเป็นกรรมการจัดทำเรื่องลงพิมพ์ในหนังสือ “อักษรศาสตร์พิจารณา” ของชุมนุมวิชาการคณะอักษรศาสตร์อีกด้วย ในบางครั้งก็พระราชทานบทพระนิพนธ์ลงพิมพ์ด้วย เช่นเรื่อง “การเดินทางไปร่วมพิธีพระบรมศพ พระเจ้ากุสตาฟที่ ๖ ออโดล์ฟ แห่งประเทศสวีเดน” และร้อยกรองต่างๆ กล่าวได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานความร่วมมือแก่ทางคณะ และมหาวิทยาลัยมากกว่านิสิตบางคนด้วยซ้ำไป และทรงปฏิบัติพระองค์ตามระเบียบประเพณีของมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด ทรงเข้าร่วมพิธีต่างๆ ทุกพิธีที่ทางมหาวิทยาลัย และคณะอักษรศาสตร์จัดขึ้น เช่น พิธีรับน้องใหม่ พิธีไหว้ครู พิธีปฏิบัติตนเป็นนิสิตใหม่คณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น

ในพิธีรับน้องใหม่นั้น เนื่องจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นน้องใหม่ที่พี่ๆ มีความตื่นเต้นสนใจเป็นพิเศษจึงทรงถูก “รับ” จนเหน็ดเหนื่อยอย่างยิ่ง พระเสโทหลังไหลตลอดเวลา แม้กระนั้นพระองค์ก็แย้มพระสรวลเสมอ ไม่เคยทรงแสดงว่าเบื่อหน่ายหรือรำคาญใครๆ เลย นอกจากนี้ ในคราวที่คณะอักษรศาสตร์จัดการพัฒนาคณะ นำนิสิตมาช่วยกันเก็บเศษกระดาษทำความสะอาด ตลอดจนปลูกต้นไม้ประดับของคณะเพิ่มเติม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงเข้าร่วมอย่างขยันขันแข็ง โดยทรงจับจอบขุดดินด้วยพระองค์เอง

สิ่งซึ่งสนับสนุนการศึกษาประการหนึ่งของพระองค์ ก็คือพระพลานามัยอันสมบูรณ์ ทรงโปรดกีฬา และการออกกำลังกายต่างๆ ระหว่างทรงศึกษาอยู่นั้น หากมีการแข่งขันกีฬา ก็จะทรงเข้าร่วมด้วยอย่างเต็มพระทัย เคยทรงร่วมการแข่งขันฟุตบอลในคณะอักษรศาสตร์ และทรงร่วม

ที่มนิสิตน้องใหม่ซึกคะเยอกับทีมอาจารย์คณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ ทรงปฏิบัติด้วยความร่าเริงแจ่มใส เป็นที่ประทับใจแก่บรรดาพระสหายรุ่นพี่และรุ่นน้องอย่างยิ่ง

หลังจากทรงได้รับพระราชทานปริญญา ปริญญาบัตรอักษรศาสตร์บัณฑิตแล้ว ได้ทรงสมัครเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ในบัณฑิตวิทยาลัยทั้งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่คณะอักษรศาสตร์ทรงเลือกศึกษาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต ส่วนที่คณะโบราณคดี ทรงศึกษาวิชาจารึกภาษาตะวันออก

การที่นิสิตผู้ใดจะศึกษาต่อระดับปริญญาโทนั้น มิใช่เรื่องง่ายและการศึกษาระดับปริญญาโททั้งสองมหาวิทยาลัยพร้อมกัน ยิ่งเป็นเรื่องยากกว่าหลายเท่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชกิจมากเกินกว่าจะทรงทำวิทยานิพนธ์ ในระดับปริญญาโทของทั้งสองมหาวิทยาลัยได้พร้อมกัน จึงตัดสินใจพระทัยเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” เพื่อรับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร ก่อน ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้ได้ผ่านการตรวจของคณะกรรมการไปด้วยดี ทำให้ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

หลังจากนั้นก็ทรงขะมักเขม้นศึกษาต่อบัณฑิตวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสาขาวิชาภาษาบาลี - สันสกฤต ได้ทรงทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท” จนทรงได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระองค์มิได้ทรงหยุดยั้งการใฝ่หาวิชาความรู้ ได้ทรงศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิตในสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒต่อไปอีก

จากพระปรีชาสามารถและพระกรณียกิจอันดีเลิศเช่นนี้เอง จึงทรงได้รับการสถาปนาพระอิสริยยศ และพระอิสริยยศักดิ์เป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดจักษีสิริินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ดังที่ประชาชนได้ทราบอยู่แล้ว

ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า

เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จเป็นองค์ประธานในการประชุมสมัชชาสภาว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้ทรงพระราชทานลายพระหัตถ์เชิญชวน “ร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้” และในบทพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า” ได้ทรงกล่าวว่า “...ความรู้ของมนุษย์เป็นมรดกที่ตกทอดกันมาแต่โบราณ เมื่อมีการประดิษฐ์คิดค้นอักษรขึ้น ผู้มีความรู้ก็ได้บันทึกความรู้ ของสิ่งที่ตนค้นพบเป็นการจารึกหรือเป็นหนังสือ ทำให้บุคคลอื่นในสมัยเดียวกันหรืออนุชนรุ่นหลัง ได้มีโอกาสศึกษาทราบถึงเรื่องนั้น และได้ใช้ความรู้เก่าๆ เป็นพื้นฐานที่จะหาประสบการณ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นความก้าวหน้า เป็นความเจริญสืบต่อไป...”

ห้องสมุดเป็นสถานที่เก็บเอกสารต่างๆ อันเป็นแหล่งความรู้ดังกล่าว จึงเรียกได้ว่าเป็นครู เป็นผู้ชี้แนะให้เรามีปัญญา วิเคราะห์ วิจัยจนให้รู้สิ่งควรรู้อันชอบด้วยเหตุผลได้ “...ข้าพเจ้าอยากให้เราห้องสมุดที่ดี มีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชน หนังสือประเภทที่ข้าพเจ้าคิดว่าสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ หนังสือสำหรับเด็ก วัยเด็กเป็นวัยเรียนรู้ เด็กๆ ส่วนใหญ่สนใจจะทราบเรื่องราวต่างๆ แปลกๆ ใหม่ๆ อยู่แล้ว ถ้าเรามีหนังสือที่มีคุณค่า ทั้งเนื้อหา และรูปภาพให้เขาอ่าน ให้ความรู้ความบันเทิง เด็กๆ จะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ ที่รอบรู้ มีธรรมะประจำใจ มีความรักบ้านเมือง มีความต้องการปรารถนาจะทำแต่ประโยชน์ที่สมควร...”

ประวัติความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับพระราชทานพระราชนุญาตให้ดำเนินโครงการเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในมิ่งมงคลสมัยที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๓๖ พรรษา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ เพื่อสนองแนวทางพระราชดำริในการส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชน

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักในพระมหารัชมงคลฯ ที่มีต่องานการศึกษาของชาติ จึงได้เชิญชวนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วประเทศ ร่วมกันจัดสร้างห้องสมุดประชาชน เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จวบจนปัจจุบัน การจัดสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงความจงรักภักดีของประชาชน ที่มีต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เท่านั้น ยังถือเป็น “สิริ” ของชุมชนอีกด้วย ชุมชนที่จัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จะมีแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ พร้อมด้วยความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิถีวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อันดงามของท้องถิ่น ความก้าวหน้าของวิทยาการแขนงต่างๆ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญ ในด้านการส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป สมกับเจตนารมณ์ในการจัดสร้างห้องสมุดประชาชนโดยแท้จริง และน้อมนำพระราชปณิธาน “การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านสู่ประชาชนสืบไป”

ด้วยพระราชปณิธานและแนวทางพระราชดำริในการส่งเสริมการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้ขอพระราชนุญาตดำเนินโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๓๖ พรรษา

กระทรวงศึกษาธิการ จึงเริ่มก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” รุ่นแรกจำนวน ๓๗ แห่ง ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ และวางแผนดำเนินการจัดตั้งอย่างต่อเนื่องจนครบทุกจังหวัด ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยังคงการสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นทศวรรษแห่งการส่งเสริมการรู้หนังสือ

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” แต่ละแห่ง สร้างขึ้นด้วยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชนจากความจงรักภักดี และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมใจน้อมเกล้าฯ ถวายเพื่อสนองพระราชปณิธานให้ชุมชนมีแหล่งความรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างของการพัฒนาห้องสมุดสืบต่อไป

ความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และ พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ความเป็นมา

ด้วยพระครูธรรมสรคุณ (เขียน ขนธสโร) เจ้าอาวาสวัดกะทิง อำเภอศิขณภูฏ จังหวัดจันทบุรี มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านการศึกษา โดยเฉพาะทรงมีพระราชานุญาตให้ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้มีส่วนร่วมในโครงการจัดสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จึงมีปฏิปทาสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๒. ให้มีพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

๓. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนทั่วไป

โดยใช้แบบแปลนพิเศษก่อสร้างเป็นอาคาร ๔ ชั้น ไม่ใช้งบประมาณของราชการ บนที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ตก.๔๔ (บางส่วน) ตำบลหนองหลวง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เนื้อที่ ๒ - ๐ - ๑๔ ไร่ ซึ่งได้มีหนังสือกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานพระราชนุญาตดำเนินการดังนี้

๑. จัดสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

๒. ขอพระราชทานนามห้องสมุดประชาชนแห่งนี้ว่า ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

๓. ใช้แบบแปลนการก่อสร้างอาคารห้องสมุดฯ เป็นอาคารแบบพิเศษ ๔ ชั้น

๔. ขอพระราชทานพระราชวโรกาสเข้าทูลละอองพระบาท ทูลเกล้าฯ ถวายแผ่นศิลาฤกษ์ เพื่อทรงเจิม และทรงพระสุหร่าย สำหรับนำไปจัดสร้างห้องสมุดฯ

ในการนี้ ได้พระราชทานพระราชนุญาตให้ดำเนินการเข้าร่วมโครงการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เป็นลำดับที่ ๘๗ และพระราชทานพระราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ในวันจันทร์ที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ศาลาดุสิตาลัย และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๐

และการดำเนินการก่อสร้างอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพระครูธรรมสรคุณได้มาติดตามการก่อสร้างเป็นระยะๆจนกระทั่งแล้วเสร็จ

ซึ่งอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นอาคาร ๔ ชั้น พื้นที่ใช้สอยประมาณ ๑,๗๔๒ ตารางเมตร โดยแบ่งพื้นที่ดังนี้

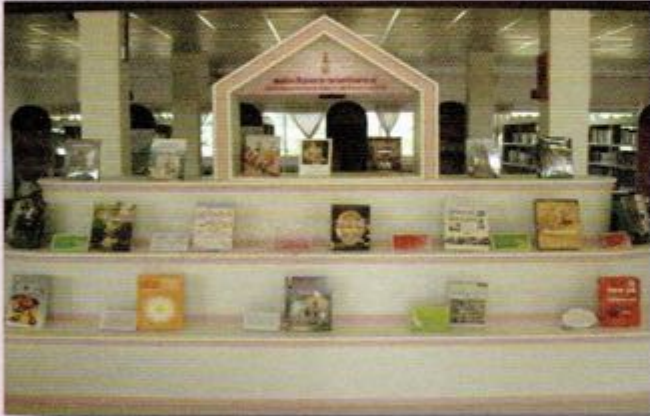
ชั้น ๑ ชั้นเด็กและครอบครัว

ประกอบด้วยบริเวณการอ่านหนังสือ การจัดกิจกรรมของเด็กและครอบครัว ให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วม และแสดงออก เช่น การเล่านิทาน การแสดงละครหุ่น การวาดภาพ การแข่งขันอ่านเขียน การดูหนัง การ์ตูน

ชั้น ๒ โลกการเรียนรู้

ประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต ห้องหนังสืออ้างอิง นวนิยาย ประวัติศาสตร์ สารคดีการท่องเที่ยว หนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ข้อมูลท้องถิ่นเล่าเรื่องเมืองตาก

ชั้น ๓ “ห้องเฉลิมพระเกียรติ”

นำเสนอพระราชประวัติ พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผลงานฝีพระหัตถ์ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

“ห้องพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

นำเสนอในรูปแบบนิทรรศการด้านต่างๆ ของพระเจ้าตาก เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดตาก และบุคคลทั่วไป ได้ทราบถึงประวัติวีรกรรมของพระเจ้าตากสินมหาราช ที่มีต่อประเทศไทย

“ห้องพระครูธรรมสรคุณ”

ห้องที่นำเสนอประวัติและผลงาน ของพระครูธรรมสรคุณในด้านต่างๆ และปฏิบัติทาในการสร้างซึ่งอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ชั้น ๔ “ห้องประชุม”

เป็นห้องประชุมขนาดใหญ่ บรรจุคนได้ ๒๐๐ - ๔๐๐ คน

สถิติการสมัครสมาชิกใหม่ และการใช้บริการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก และ พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

*****

สถิติในปีงบประมาณ ๒๕๕๓

รายการ	จำนวนสมาชิก				รวม
	นักเรียน/ นักศึกษา	ข้าราชการ	ประชาชน	ภิกษุ/ สามเณร	
การสมัครสมาชิกใหม่	๑,๓๒๔	๔๓๑	๗๘๖	๙	๒,๕๕๐
การใช้บริการห้องสมุดฯ	๒,๑๐๖	๑,๐๗๑	๑,๙๗๓	๔๗	๕,๑๙๗

สถิติผู้ใช้บริการคอมพิวเตอร์ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๓

รายการ	จำนวนผู้ใช้บริการ		รวม
	อินเทอร์เน็ต	พิมพ์งาน	
ผู้ใช้บริการคอมพิวเตอร์	๒๓๘	๒๒	๒๖๐

สถิติในปีงบประมาณ ๒๕๕๔

รายการ	จำนวนสมาชิก				รวม
	นักเรียน/ นักศึกษา	ข้าราชการ	ประชาชน	ภิกษุ/ สามเณร	
การสมัครสมาชิกใหม่	๘๕๓	๒๗๕	๖๐๓	๕	๑,๗๓๖
การใช้บริการห้องสมุดฯ	๓,๓๘๐	๑,๔๐๖	๒,๘๓๔	๕๐	๗,๖๗๐

สถิติผู้ใช้บริการคอมพิวเตอร์ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๔

รายการ	จำนวนผู้ใช้บริการ		รวม
	อินเทอร์เน็ต	พิมพ์งาน	
ผู้ใช้บริการคอมพิวเตอร์	๓,๘๑๘	๓๑๖	๔,๑๓๔

การศึกษานอกโรงเรียนบนพื้นที่สูงโครงการพัฒนาเด็กและ เยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จุดเริ่มต้นโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาจากการได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดารทั่วทุกภาคของประเทศไทย ตั้งแต่ยังเยาว์ พระชันษา ทรงพบเห็นสภาพปัญหาและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ขาดแคลนอาหารที่จะบริโภค เป็นโรคขาดสารอาหาร และสุขภาพอ่อนแอ เจ็บป่วย ไม่แข็งแรง ขาดการศึกษา สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม สิ่งที่ทรงสังเกตเห็นก็คือ ความยากจน เด็กๆ เจ็บป่วย ขาดอาหาร ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ

ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเหล่านี้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในระยะแรก จึงทรงเริ่มต้นจากเด็กนักเรียนในพื้นที่ทุรกันดาร ที่มีปัญหาขาดสารอาหาร ทรงมองเห็นสาเหตุสำคัญของปัญหา คือ การขาดแคลนอาหาร แนวทางการแก้ปัญหา คือให้มีการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นในพื้นที่ โดยให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ แล้วนำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาทำเป็นอาหารกลางวันรับประทาน ผลระยะสั้น คือ การมีวัตถุดิบ เช่น ผัก เนื้อสัตว์ ไข่ ผลไม้สำหรับนำไปประกอบอาหารกลางวัน แก้ปัญหาการขาดสารอาหารได้ทันที ผลระยะยาว คือ เด็กจะได้รับการพัฒนาพฤติกรรมกิน และภาวะสุขภาพที่เหมาะสม และยังมีความรู้ทางการเกษตร ที่สามารถนำไปขยายผลต่อที่บ้านของตนเอง หรือนำไปประกอบอาชีพการเกษตรสำหรับดำรงชีวิตต่อไป ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่นั้นๆ จะเห็นได้ว่า ทรงหาแนวทางและวิธีการในการพัฒนา ทั้งที่เป็นระยะสั้นและระยะยาวตามสภาพปัญหาที่แท้จริงของคนเหล่านั้น

ดังนั้นเมื่อทรงสำเร็จการศึกษา จึงทรงเริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยทรงทดลองทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน ๓ แห่ง เพื่อพัฒนาภาวะโภชนาการและสุขภาพของเด็ก ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ปัจจุบันการดำเนินงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยกระบวนการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายในการดำเนินงาน

“เพื่อให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร มีโภชนาการดี สุขภาพแข็งแรง มีความซื่อสัตย์ เสียสละ สามัคคี และเมตตาผู้อื่น มีความรู้และทักษะทั้งทางวิชาการและการอาชีพ ที่เป็นรากฐานของการพึ่งตนเอง และพัฒนาท้องถิ่นได้ นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง เป็นคนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น”

**โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารพื้นที่อำเภอท่าสองยาง
อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”**

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดตาก และในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๔ ทรงเสด็จเยี่ยม ศคช. “แม่ฟ้าหลวง” บ้านผากะเจ้อ ตามพระราชดำริฯ หมู่ที่ ๙ ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จากการกราบบังคมทูลรายงานทรงทราบว่า ในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง จำนวน ๑๒๐ กลุ่มบ้าน อำเภอแม่ระมาด จำนวน ๒๐ กลุ่มบ้าน ยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าไปจัดให้บริการด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในวัยเรียน

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ พระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นประธานการประชุมโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง และอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ณ ห้องประชุมโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี แม่ทัพภาคที่ ๓ ผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน รองเลขาธิการ สปช. อธิบดีกรมสามัญศึกษา อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมี รองผู้อำนวยการ สสท. เป็นเลขานุการการประชุม

ทรงมีพระกระแสในการเปิดประชุม ความตอนหนึ่งว่า “ยังมีประชาชนที่ต้องการการศึกษาอยู่มากมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอยู่มาก แต่หลายๆ หน่วยงานขาดแคลนงบประมาณ และบุคลากรทำงานจึงให้มาทำงานร่วมกัน แบ่งกันทำตามความถนัดงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น การที่มาทำงานร่วมกันจัดการศึกษานี้ ที่คิดเป็นลักษณะ School map ใช้แผนที่จะจัดการศึกษา ซึ่งมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่มีเทคโนโลยี มีค่าใช้จ่ายมาก ลักษณะที่สอง ที่จะให้ทำชนิดที่ไม่มีค่าใช้จ่ายมากโดยใช้แผนที่ที่มีอยู่ ๑ : ๕๐,๐๐๐ กำหนดว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เข้าไปสำรวจประชากรคนที่ขาดการศึกษา มีความต้องการอย่างไร อยู่ห่างไกลการคมนาคมแค่ไหน ใช้ระยะเวลาการเดินทางเท่าไร นอกจากการให้บริการทางการศึกษา แต่ถ้าเข้าไปเห็นพื้นที่แล้ว เราสามารถให้บริการอย่างอื่นแก่ประชาชนได้ อาทิ การสาธารณสุข การอาชีพ โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ปฏิบัติอยู่ในพื้นที่ เข้าไปช่วยราษฎร จากการประชุมในครั้งนั้น ส่วนหนึ่งได้มอบหมายให้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตาก ดำเนินการสำรวจข้อมูลและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ตามพระราชดำริฯ ในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง ๓๔ แห่ง อำเภอแม่ระมาด ๔ แห่ง รวม ๓๘ แห่ง โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ ระยะที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ ระยะที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ

เพิ่มขึ้นอีก ๒ แห่ง ในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง ได้แก่ บ้านโจะเก้ปุ หมู่ที่ ๑๓ และบ้านชะชู่ปุ หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ปัจจุบันนี้ มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ ทั้งหมดจำนวน ๘๗ แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งใหม่จะใช้ชื่อว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ

ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จัดตั้งที่

๑. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านปอเลื้อ ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง
๒. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านบลาทะ ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จัดตั้งที่

๑. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านโคะผาได้ ตำบลแม่ต๋าน อำเภอท่าสองยาง
๒. ส่งครูอาสาสมัครฯ ๒ คน ไปปฏิบัติงานที่บ้านมอตะหลิว ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จัดตั้งที่

๑. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านนูลา ตำบลชะเนง้อ อำเภอแม่ระมาด
๒. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบนพื้นที่สูง บ้านตะโฆะบี ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

๑. ส่งครูอาสาสมัครฯ ๒ คน ไปปฏิบัติงานที่บ้านทีหลีคี ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง

โดยจัดกิจกรรมตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ ระยะที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙) ตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามพระราชประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อลดระดับความรุนแรง ของปัญหาการขาดสารอาหาร และโรคติดต่อที่สำคัญของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
๒. เพื่อส่งเสริมโภชนาการที่ดี และสุขภาพของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์
๓. เพื่อเสริมสร้างความรู้ พัฒนาทักษะทางวิชาการ และการอาชีพที่เป็นรากฐานของการพึ่งพาตนเองของเด็ก ได้แก่ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การเกษตร การงานอาชีพ และสหกรณ์
๔. เพื่อสร้างจิตสำนึก ให้กับเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
๕. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพ

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดตาก จึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ตามพระราชดำริฯ ทั้ง ๘๗ แห่ง เพื่อสนองให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ทั้ง ๘ สาระการเรียนรู้ ในระดับช่วงชั้นที่ ๑ และช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๑ - ป.๖) สำหรับเด็กในวัยเรียนและหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับผู้ใหญ่

๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัย
๓. จัดกิจกรรมควบคุมโรคจากสารไอโอดีน
๔. จัดกิจกรรมการเกษตรเพื่อส่งเสริมอาหารกลางวันและปลูกไม้ผลในชุมชน
๕. จัดกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์เพื่อเสริมอาหารโปรตีน
๖. จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพในชุมชนเพื่อเสริมรายได้
๗. จัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๘. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่า
๙. จัดกิจกรรมส่งเสริมสหกรณ์ในชุมชนและศูนย์การเรียนชุมชน

ซึ่งการจัดกิจกรรมทั้งหมด ครอบคลุมทั้ง ๕ ด้านคือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพ และด้านส่งเสริมวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (ระยะที่ ๔) ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๙ ใน ๖ วัตถุประสงค์ คือ

๑. ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน เริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา
๒. ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน
๓. ส่งเสริมศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ทางวิชาการ
๔. เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการอาชีพ
๕. ปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
๖. เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา แต่ศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม ให้ยืนยง คงถาวร ห้าพันปี สมณะพราหมณ์ ปฏิบัติ ให้พอสม เจริญสมณะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม ถวายบังคม รอยบาท พระศาสนา คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา พุทธศาสน์ อยู่ยง คู่องค์ชัฎตรา พระ ศาสนา ผากไว้ ให้คู่กัน

พระราชประวัติ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชสมภพ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวด ฉศก จุลศักราช ๑๐๙๖ ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๒๗๗ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา มีพระนามเดิมว่า สิน พระราชบิดาเป็นชาวจีนชื่อนาย ไทฮอง หรือ หยง แซ่แต้ไทฮอง (鄭昭) เป็นนายอากรบ่อนเบี้ย มีบรรดาศักดิ์เป็นขุนพัฒน์ พระราชชนนีชื่อนางนกเอี้ยง (ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็น กรมพระเทพามาตย์) ตั้งบ้านเรือน อยู่ใกล้กับจวนเจ้าพระยาจักรี ที่สมุหนายก เมื่อยังทรงพระเยาว์เจ้าพระยาจักรี ได้ขอเด็กชายสิน ไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม และได้ตั้งชื่อว่า สิน พอนายสินอายุได้ ๙ ขวบ เจ้าพระยาจักรีก็นำไป ผากให้เล่าเรียนหนังสืออยู่ในสำนักของ พระอาจารย์ทองดี วัดโกษาवास ครั้นอายุได้ ๑๓ ปี เจ้าพระยาจักรีได้นำนายสินเข้าถวายตัวรับราชการเป็นมหาดเล็ก ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ตามประเพณีของการรับราชการในสมัยนั้น ในระหว่างรับราชการเป็นมหาดเล็ก นายสินได้

พยายามศึกษาหาความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศ หลายภาษา มีภาษาจีน ภาษาญวน และ ภาษาแขก จนสามารถพูดได้สามภาษาอย่างชำนาญ

ครั้นนายสินอายุได้ ๒๑ ปี เจ้าพระยาจักรีได้ประกอบกรอุปสมบท นายสินเป็นพระภิกษุสงฆ์ อยู่ในสำนักอาจารย์ทองดี ณ วัดโกษาवास นายสินอุปสมบทอยู่ ๓ พรรษา แล้วก็ลาสิกขาบทกลับมาเข้ารับราชการตามเดิม เนื่องจากนายสินเป็นผู้ฉลาดรอบรู้ขนบธรรมเนียมราชกิจต่าง ๆ มาก จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้นายสินเป็นมหาดเล็กรายงาน ด้วยราชการทั้งหลายในกรมมหาดไทย และกรมวังศาลหลวง พ.ศ. ๒๓๐๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอุทุมพรเสด็จเสวยราชสมบัติได้ ๓ เดือนเศษ ก็ถวายสิริราชสมบัติแก่สมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายสินมหาดเล็กรายงานเป็นข้าหลวงเชิญท้องตราพระราชสีห์ขึ้นไปชำระความหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งนายสินได้ปฏิบัติราชการด้วยความวิริยะอุตสาหะ และมีความดีความชอบมาก จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหลวงยกกระบัตรเมืองตาก ช่วยราชการอยู่กับพระยาตาก ครั้นเมื่อพระยาตากถึงแก่กรรมลงก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนหลวงยกกระบัตร (สิน) เป็นพระยาตาก ปกครองเมืองตากแทน พ.ศ. ๒๓๐๘ พระยาตาก (สิน) ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาช่วยราชการสงครามเพื่อป้องกันพม่าในกรุงศรีอยุธยา พระยาตาก (สิน) มีฝีมือการรบป้องกันพระนครอย่างเข้มแข็ง มีความดีความชอบมาก จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นพระยาวชิรปราการ (สิน) สำเร็จราชการเมืองกำแพงเพชรแทนเจ้าเมืองเดิมที่ถึงแก่กรรม

พ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในเดือนเมษายน พระยาตากก็สามารถกอบกู้กรุงศรีอยุธยากลับคืนได้ แล้วก็คิดจะปฏิสังขรณ์กรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีใหม่ แต่เมื่อได้ตรวจความเสียหายแล้วเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาได้รับความเสียหายเป็นอันมาก ยากที่จะบูรณะให้เหมือนดังเดิมได้ และประกอบกับบริพลของเจ้าตากมีไม่พอที่จะรักษากรุงศรีอยุธยาที่เป็นเมืองใหญ่ได้ จึงเลือกเมืองธนบุรีเป็นราชธานี และได้อพยพผู้คนลงมาตั้งมั่นที่เมืองธนบุรี เจ้าตากทรงทำพิธีปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ครองกรุงธนบุรี เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๓๐ ปีชวด สัมฤทธิศก ตรงกับวันที่ ๒๘ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ ขณะมีพระชนมายุได้ ๓๔ พรรษา ทรงนามว่า สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ แต่ประชาชนทั่วไปยังนิยมขนานพระนามพระองค์ว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีพระราชโอรสและพระราชธิดา กับสมเด็จพระอัครมเหสี กรมหลวงบาทบริจา และกรมบริจาภักดีศรีสุตารักษ์ รวมทั้งพระสนมต่างๆ รวมทั้งสิ้น ๒๙ พระองค์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จสวรรคต เมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๔ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๔๔ ปีชาล ตรงกับวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ พระชนมายุ ๔๘ พรรษา รวมสิริราชสมบัติ ๑๕ ปี

วันที่ ๒๘ ธันวาคม ของทุกปี จะเป็นวันคล้ายวันสถาปนาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

กระบวนการกอบกู้เอกราช

หลังจากที่พระยาตากพาไพร่พลตีฝ่าวงล้อมพม่า มุ่งไปยังหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออก ประมาณ ๓ เดือน พม่าก็เข้ายึดกรุงศรีอยุธยาได้ในวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ พม่าจุดไฟเผาเมืองจนวอดวาย พระเจ้ามังระกษัตริย์พม่ามีพระบรมราชโองการให้ทำลายทุกอย่างให้ย่อยยับ แล้วให้จับพระเจ้าแผ่นดิน พระบรมวงศานุวงศ์ และรวบรวมสมบัติทั้งหมดของอยุธยาส่งกลับไปพม่า ข้าราชการแตกได้แพร่กระจาย ขณะที่พระยาตากอยู่ที่เมืองระยอง พระยาตากจึงได้ประกาศตนเป็นผู้นำ ในการที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และกอบกู้กรุงศรีอยุธยาให้กลับรุ่งเรืองดังเดิม บรรดาแม่ทัพนายกองที่สวามิภักดิ์ต่างพร้อมใจกันยกพระยาตากขึ้นเป็นผู้นำขบวนการกอบกู้แผ่นดิน และเรียกพระยาตากว่า “เจ้าตาก” นับตั้งแต่นั้นมา เจ้าตากได้นำไพร่พลทั้งไทย และจีนเดินทางต่อไปยังฝั่งทะเลด้านตะวันออก รอเวลาที่จะกอบกู้แผ่นดินจากพม่า ทุกขั้นตอนของแผนกอบกู้เอกราช ล้วนแสดงถึงพระอัจฉริยภาพในด้านยุทธวิธีทางทหาร ทั้งทางบกและทางน้ำของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระยาตากพาไพร่พลตีฝ่าวงล้อมของทัพพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยา มุ่งตรงไปยังบ้านโพธิ์สังฆาญ หรือ โพธิ์สาวหาญ รุ่งเช้าได้ต่อสู้กับกองทหารพม่า ทหารไทยฆ่าฟันทหารพม่าล้มตาย แหกหนีไป พระยาตากจึงนำทหารเดินทางต่อและไปตั้งค่ายพักอยู่บ้านพรานนก ให้พวกทหารไปเที่ยวหาอาหารมาเลี้ยงกัน ขณะนั้นมีทหารพม่ากองหนึ่ง ซึ่งมีทหารม้าประมาณ ๓๐ คน ทหารเดินเท้าประมาณ ๒๐๐ คน เดินทางมาจากแขวงเมืองปราจีนบุรี สวนทางมาพบทหารพระยาตากที่เที่ยวหาเสบียงอาหาร ทหารพม่าก็ไล่จับและติดตามมายังบ้านพรานนก พระยาตากจึงให้ทหารแยกออกซุ่มสองทาง ตนเองขึ้นขี่ม้าพร้อมกับทหารอีก ๔ คน ควบตรงไปไล่ฟันทหารม้าพม่า ทหารพม่าไม่ทันรู้ตัวตกใจถอยกลับไปปะทะกับทหารเดินเท้าของตนเอง เกิดการอลหม่าน ทหารไทยที่ซุ่มอยู่สองข้างจึงแยกเป็นปีกกาตีโอบทหารพม่าไว้สองข้าง แล้วไล่ฟันทหารพม่า ล้มตายและแตกหนีไป พวกราษฎรที่หลบซ่อนพม่าอยู่ ครั้นเห็นพระยาตากรบชนะพม่า ก็ดีใจพากันเข้ามาสมัครเป็นพรรคพวก พระยาตากจึงให้ราษฎรเหล่านั้นไปเกลี้ยกล่อม หัวหน้านายช่องมาสวามิภักดิ์ นำช้าง ม้า พาหนะและเสบียงอาหารมามอบให้ นายช่องใหญ่ที่ไม่ยอมอ่อนน้อม ก็ถูกปราบปรามจนราบคาบ ธิบพาหนะ ผู้คน ช้างม้า และศาสตราวุธได้เป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นพระยาตากจึงยกกองทหารไปทาง นาเรียง เมืองนครนายก ผ่านด่านกบแจะข้ามลำน้ำปราจีนบุรี ไปตั้งพักอยู่ชายดงศรีมหาโพธิ์ ข้างฝั่งตะวันออก พม่าที่ตั้งทัพอยู่ปากน้ำเจ้าโล้ได้เมืองปราจีนบุรียกพลตามมา พระยาตากก็นำทหารไล่ติดตามฆ่าฟันทหารพม่าล้มตายลงเป็นจำนวนมาก ที่เหลือก็หนีแตกกระจัดกระจายไป นับแต่นั้นมา พม่าก็มีได้ติดตามกองทัพพระยาตากอีกต่อไป พระยาตากได้ยกกองทัพผ่านเมืองฉะเชิงเทรา ชลบุรี แล้วจึงเดินทางต่อไปยังบ้านนาเกลือ แขวงเมืองบางละมุง เมื่อถึงเมืองระยอง เจ้าเมืองระยองซึ่งได้ยินกิตติศัพท์ของพระยาตากก็ยอมอ่อนน้อมเชิญให้เข้าเมือง พระยาตากใช้เวลาไม่ถึงเดือนนับจากตีหักออกจากกรุงศรีอยุธยา ก็ยึดเมืองระยองเป็นที่มั่นได้ ความสามารถของพระยาตากในการรวบรวมคน

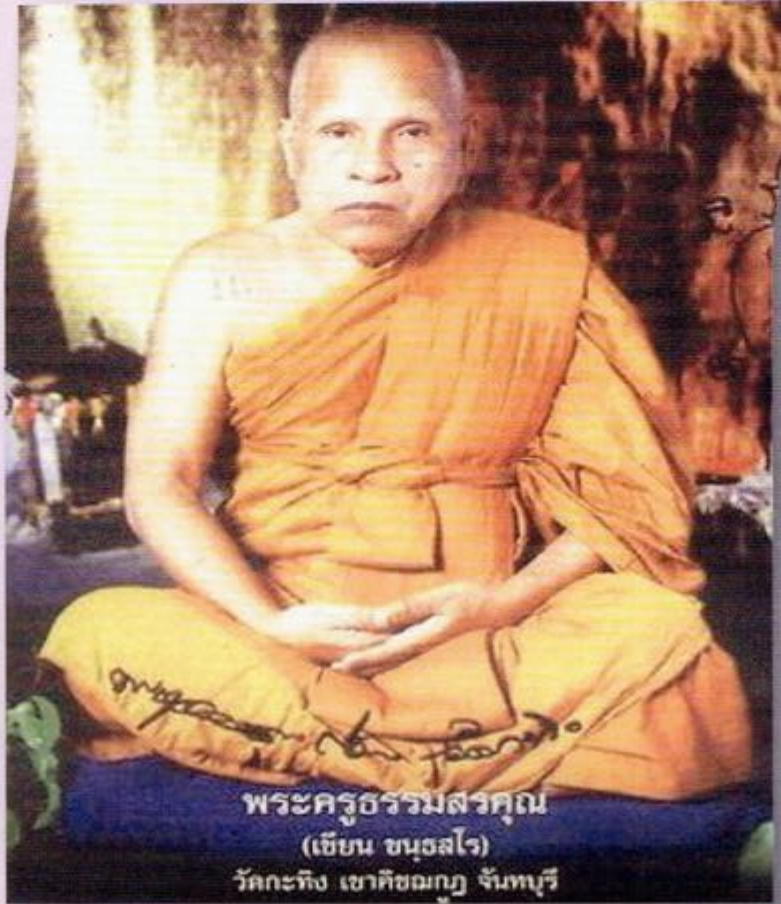
ไทยได้เป็นจำนวนมากเช่นนี้ แสดงถึงศักยภาพของพระยาตากที่มี เหนือกลุ่มอื่นๆ ในการกอบกู้ กรุงศรีอยุธยา

พระราชวิเทโศบายในการยึดจันทบุรี

พระยาตากเดินทัพจากกระยองผ่านแกลงเข้าบางกระจะ มุ่งยึดจันทบุรีซึ่งเป็นเมืองใหญ่ เพื่อใช้เป็นฐาน กำลังพื้นฟูขวัญของไพร่พล เจ้าเมืองจันทบุรีไม่ยอมสวามิภักดิ์ พระยาตากจึงต้องใช้จิตวิทยาในด้านการรบ มาใช้กับแม่ทัพนายกอง เพื่อต้องการรบให้ชนะ โดยสั่งให้ทูบหม้อข้าวหม้อแกงหมายไปกินอาหารมื้อเช้าในเมือง ถ้าตีเมืองไม่ได้ก็ต้องอดตาย ครั้นถึงเวลาค่ำ พระยาตากจึงได้สั่งให้ทหารไทยจีนลอบเข้าไปอยู่ ตามสถานที่ที่ได้วางแผนไว้แล้ว ให้คอยฟังสัญญาณเข้าตีเมืองพร้อมกัน มิให้ส่งเสียงจนกว่าจะเข้าเมืองได้ จึงให้โห่ขึ้นให้พวกอื่นรู้ พอได้ฤกษ์เวลา ๓ นาฬิกา เจ้าตากก็ขึ้นคอช้างพังศรีบุญชู ให้ยิงปืนสัญญาณ บอกพวกทหารเข้าตีเมืองพร้อมกัน ส่วนพระยาตากก็ไสช้างเข้าพังประตูเมือง ชาวเมืองที่ประจำการอยู่ก็ยิง ปืนใหญ่เข้าใส่ นายท้ายช้างเกรงว่าพระยาตากจะถูกยิงจึงเกี่ยวช้างให้ถอยออกมา พระยาตากชักดาบออกมา จะฟันนายท้ายช้างจึงได้ขอชีวิตไว้ แล้วไสช้างเข้าชนทำให้บานประตูเมืองพังลง ทหารพระยาตากจึงรุกกันเข้าเมืองได้ พวกชาวเมืองต่างพากันละทิ้งหน้าที่หนีไป ส่วนพระยาจันทบุรีก็พาครอบครัวลงเรือหนีไปยังเมืองบันทายมาศ พระยาตากตีเมืองจันทบุรีได้ ณ วันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ ปีกุน นพศก เพลา ๓ ยามเศษ ตรงกับวันที่ ๑๕ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๓๑๐ หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว ๒ เดือน

เมื่อยึดเมืองจันทบุรีได้แล้ว พระยาตากได้เคลื่อนทัพไปยังเมืองตราด พวกกรมการและราษฎรเกิดความเกรงกลัวต่างพากันมาอ่อนน้อมโดยดี ที่ปากน้ำเมืองตราดมีเรือสำเภาจีนมาทอดทุ่นอยู่หลายลำ พระยาตากได้เรียกนายเรือมาพบ แต่พวกจีนนายเรือขัดขืนต่อสู้ พระยาตากจึงลงเรือรบ คุมกองเรือไปล้อมสำเภาจีนเหล่านั้นได้ทำการต่อสู้กันอยู่ประมาณครึ่งวัน พระยาตากก็ยึดสำเภาจีนไว้ได้หมด ได้ทรัพย์สินสิ่งของเป็นจำนวนมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าเรือรบไทยสมัยนั้นมีขนาดพอๆ กับเรือยาวที่ใช้แข่งตามแม่น้ำ เมื่อสามารถเข้าตียึดเรือสำเภานขนาดใหญ่ที่ใช้เดินทะเลและมีปืนใหญ่ประจำเรือด้วยได้นั้น แสดงว่าแม่ทัพเรือและทหารเรือ จะต้องมีความสามารถมาก

พระครูธรรมสรคุณ
(เชียน ขนธสโร)
วัดกะทิง เขาคิชฌกูฏ จันทบุรี

ประวัติและปฏิปทา

หลวงพ่อเชียน ขนธสโร

วัดกะทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

๑ อัตโนประวัติ

“พระครูธรรมสรคุณ” หรือ “พ่อท่านเชียน ขนธสโร” เป็นพระที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม พัฒนาช่วยเหลือสังคม สาธารณประโยชน์ การศึกษา และอื่นๆ อีกมากมาย

พ่อท่านเชียน มีนามเดิมว่า เชียน ทองคำ เกิดเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๓ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเมีย ณ บ้านกะทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ (ขณะนั้นเป็นอำเภอมะขาม) จังหวัดจันทบุรี โยมบิดาชื่อ นายอยู่ โยมมารดาชื่อ นางมั่ง ทองคำ

ครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม หาของป่าและสมุนไพร ดังนั้น ท่านจึงได้รับการถ่ายทอดวิชาพืชสมุนไพรและของป่าบนเขาคิชฌกูฏ จนมีความชำนาญ

ปัจจุบัน สิริอายุ ๘๑ พรรษา ๖๐ (ปี พ.ศ. ๒๕๕๔) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกะทิง บ้านกะทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ท่านเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่โรงเรียนวัดกะทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

๑ การอุปสมบท

จนกระทั่งอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดกะทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ โดยมีพระครูนิเทศคณานุสิฐ วัฒนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระครูพุทธบพิบาล วัดพลวง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีเป็นพระกรรมวาจาจารย์ได้รับนามฉายาว่า “ขุนธโร” ในปีเดียวกัน ท่านได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนสอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี

๑ ลำดับงานปกครองและสมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๙๙ ท่านพ่อรุ่ง เจ้าอาวาสวัดกะทิง ได้มรณภาพลง ท่านจึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดกะทิงสืบแทน
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เจ้าอาวาสชั้นตรีที่ “พระครูธรรมสรคุณ” และได้รับพัดพิเศษจากกระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รับพัดพิเศษในโครงการพระราชดำริสวนป่าสมุนไพร
- พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลชั้นตรี
- พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลชั้นโท
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอมะขามชั้นโท
- พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอมะขามชั้นเอก

๑ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้ริเริ่มโครงการนำวัดเข้าสู่โรงเรียน โดยการเข้าไปบรรยายธรรมในโรงเรียนหลายแห่ง แล้วนำร่องด้วยการปฏิบัติจริงในพื้นที่อำเภอมะขาม และอำเภอเขาคิชฌกูฏ

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “นำวัดเข้าสู่โรงเรียน” ออกเผยแพร่ และจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “อารยธรรมของจันทบุรี-อาณาจักรจันทบูรเมืองเพนียด” ครั้งแรก และจัดพิมพ์ครั้งที่สอง จากผลงานดังกล่าว สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีมติอนุมัติปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แต่พระครูธรรมสรคุณ (พ่อท่านเขียน ขุนธโร) โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ เสด็จประทานปริญญา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ รวมทั้งได้รับโล่เกียรตินักบุญผู้ทำคุณประโยชน์ ด้านการแนะแนวชีวิตและสังคม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จากกระทรวงศึกษาธิการ

๑ เทพเจ้าแห่งขุนเขาศิฆณภูฏ

ทุกครั้งที่หน่วยงานราชการ องค์กรการกุศล โรงเรียน สถานศึกษาต่างๆ หรือประชาชนทั่วไป เข้ามาขอรับความอนุเคราะห์จากพ่อท่านเขียน ขนธสโร ท่านไม่เคยปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด ชาวบ้านญาติโยมจึงได้ขนานนามท่านว่า “เทพเจ้าแห่งขุนเขาศิฆณภูฏ” พระครูธรรมสรคุณ (พ่อท่านเขียน ขนธสโร) มีความชำนาญด้านนวัตกรรม จิตตภาวนา เหมือนการหยั่งรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า ดังเช่นครั้งหนึ่งได้เคยทำนายว่าจะเกิดเหตุน้ำป่าท่วมเมืองจันทา โดยท่านได้กล่าวทำนายก่อนเกิดเหตุการณ์น้ำป่าท่วมจังหวัดจันทบุรีเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ในเขตพื้นที่ อำเภอเขาศิฆณภูฏ อำเภอมะขาม และอำเภอเมืองจันทบุรี

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ชำนาญด้านพื้นที่ตามเชิงเขาสูง สามารถหยั่งรู้ดินฟ้าได้ล่วงหน้า ประกอบกับการเดินเท้าขึ้นเขาศิฆณภูฏได้รวดเร็ว จนชาวบ้านเดินตามไม่ทัน ท่านพ่อเขียนเดินได้รวดเร็วคล้ายกับการหายใจ แม้วัยของท่านจะล่วงมาถึงกว่า ๘๐ ปีแล้วก็ตาม

รอยพระพุทธรูปหลวง (เขาศิฆณภูฏ)

๑ งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิฆณภูฏ

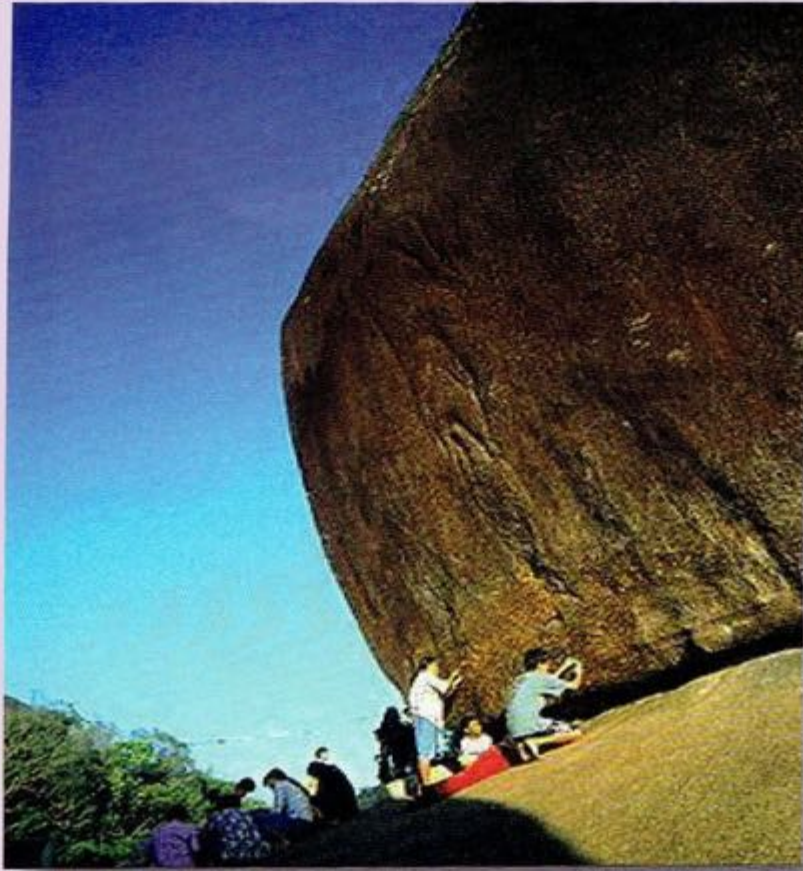
พ่อท่านเขียน ขนธสโร เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการจัดงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิฆณภูฏ (พระบาทหลวง) ซึ่งอยู่บนยอดเขาศิฆณภูฏ ตำบลหลวง อำเภอเขาศิฆณภูฏ จังหวัดจันทบุรี ขึ้นเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า ๖๐ วัน ระหว่างปลายเดือนมกราคมหรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ จนกระทั่งถึงเดือนมีนาคมของทุกๆ ปี โดยจะมีพิธีบวงสรวงเทพดาฟ้าดิน พิธีปิดป่า (พิธีปิดตาสัตว์ป่า ป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พุทธศาสนิกชน

ลายเส้นบนรอยพระพุทธรูปหลวง (เขาคิชฌกูฏ)

การเดินทางขึ้นเขาคิชฌกูฏนั้น มีมานานกว่า ๑๕๓ ปีแล้ว โดยมีผู้พบรอยพระพุทธรูปและก้อนหินลูกบาตรยักษ์ (ก้อนหินใหญ่รูปทรงกลมคล้ายบาตรพระขนาดยักษ์) ตั้งบนหน้าผาสูงยอดเขาหลวง อย่างน่าอัศจรรย์ ในราว พ.ศ. ๒๓๙๗ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พ่อท่านเขียนได้บุกเบิกทางขึ้น และนำรถยนต์ขึ้นเขาเป็นครั้งแรก และค่อยๆ พัฒนาเส้นทางขึ้นยอดเขาให้ดีและปลอดภัยยิ่งขึ้น มาจนถึงปัจจุบัน รอยพระพุทธรูปแห่งนี้มีความพิเศษตรงที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลถึง ๑,๐๕๐ เมตร นับเป็นรอยพระพุทธรูปที่สูงที่สุดในประเทศไทย ซึ่งปรากฏอยู่บนก้อนหินใหญ่ โดยใกล้กันนั้นมี หินลูกพระบาทหรือหินลูกบาตร ที่เป็นหินก้อนใหญ่มาก ตั้งตระหง่านอยู่ลักษณะเหมือนหินเรือใบที่เกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา

นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงกับรอยพระพุทธรูป ยังมีประติมากรรมหินรูปร่างแปลกตาที่สอดคล้องกับตำนานทางพระพุทธศาสนา อาทิ หินพระนอน ลานแข่งรถพระอินทร์ ถ้าฤาษี หินรูปร่างคล้ายเต่าและช้างใหญ่ รวมถึงรอยเท้าพญามารปรากฏให้เห็นด้วย ถือเป็นการขึ้นเขาบำเพ็ญศีล เพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งเป็นที่กล่าวกันว่า เมื่อได้เดินทางขึ้นเขาคิชฌกูฏเพื่อสักการะสวดมนต์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะได้รับมหากุศล ประสพแต่ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองความโชคดีทุกคน

หินลูกบาตรกับพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ณ เขาคิชฌกูฏ

คัดลอกมาจาก : หนังสือพิมพ์ข่าวสด รายวัน หน้า ๓๑ คอลัมน์ อริยะโลกที่ ๖
โดย สิงหะ อุดุลยานนท์ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๖๒๘๙

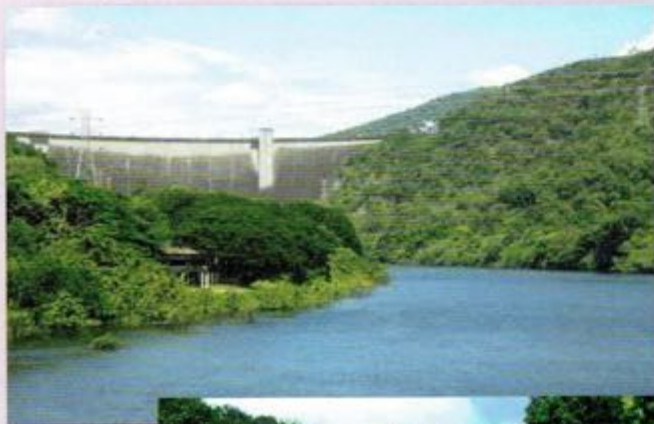
พระครูธรรมสรคุณบริจาคทานสร้างห้องสมุด สร้างชุมชนรักอ่าน

ด้วยความมุ่งมั่นในวัดกระทิง ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ได้ริเริ่มก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ห้องสมุดสำหรับประชาชนขึ้น เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อีกทั้งเสริมสร้างทักษะการอ่านให้แก่ชุมชน

“ห้องสมุดนั้นเป็นส่วนสำคัญ เปรียบดังประตูความรู้ทางปัญญาของเยาวชนในวันข้างหน้า หากไม่เร่งสร้างให้เกิดขึ้นก็จะทำให้คนไม่มีความรู้เพราะไม่มีที่จะให้รู้ คนก็จะไม่เข้าใจในระบบของสังคม สังคมก็จะวุ่นวาย ถ้าคนในสังคมใฝ่ที่จะมีความรอบรู้ทุกระดับ และมีหนังสือดีๆ ให้อ่านแล้ว คนที่มีความรู้ก็จะประพฤติตนเป็นแบบอย่างและพาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป พอทำห้องสมุดขึ้นคณะกรรมการก็ประชุมกันจัดหาหนังสือมาลง ซึ่งในส่วนนี้ก็ได้อาศัยจากศูนย์หนังสือ

จухาฯ เพราะเห็นว่าเป็นแหล่งจำหน่ายที่ใหญ่ มีหนังสือดีๆ มากพอที่จะนำมาใช้ในห้องสมุด”
พระครูธรรมสรคุณ กล่าว

“ธรรมชาติน่ายล ภูมิพลเขื่อนใหญ่ พระเจ้าตากเกรียงไกร เมืองไม้และป่างาม”

ประวัติจังหวัดตาก

เมืองตากในอดีตเป็นเมืองที่มีชาวมอญอยู่มาก่อนดั่งมี หลักฐานศิลปมอญปรากฏอยู่ที่
อำเภอบ้านตาก มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ และเป็นหนึ่งในหัวเมืองที่มีอายุชั้ยเกินกว่า สอง
พันปีขึ้นไป เมื่อมีการอพยพ ของชนชาติไทยจากลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนใต้ ลงมาตามแนวลำน้ำดง
(ลำน้ำสาละวิน) มีพวกหนึ่งได้ข้ามลำน้ำสาละวิน ผ่านลุ่มน้ำเมย หรือแม่น้ำตองยินเข้ามาทาง
ช่องเขาด่านอำเภอแม่สอด และมาถึงบริเวณที่ปัจจุบันเรียกว่า “เมืองตาก” ผู้นำกลุ่มคนไทยที่
อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองตากในยุคนั้น ได้ตั้งตนเป็นกษัตริย์ปกครองสืบทอดต่อเนื่อง กันมา
จนถึงปี พ.ศ. ๕๖๐ รัชสมัยพระเจ้าสุทนต์ ซึ่งเป็นกษัตริย์เมืองตากที่ยิ่งใหญ่มาก มีอาณาเขตที่อยู่

ในอำนาจแผ่นดินจนจรดทะเลอันดามัน ดังมีบันทึกในพงศาวดารเหนือกล่าวว่า ในรัชสมัยพระเจ้า
 สักดำนัน เมืองตากมีการค้าขายกับเมืองอินเดียด้วย

เมืองตากคงจะเสื่อมลงในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ พระยาภาววรรณดิศผู้เป็นกษัตริย์
 เมืองตากที่อพยพ มาจากตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ได้โยกย้ายไปสร้างราชธานีขึ้นใหม่ที่
 เมืองละโว้ ทางตอนใต้ของเมืองตากลงไปอีก มีบางยุคเมืองตากถูกทอดทิ้ง กลายเป็นเมืองร้าง
 ดังในพงศาวดารเหนือ ได้กล่าวถึงการเสด็จทางชลมารคของ พระนางจามเทวี พระราชธิดา
 กษัตริย์ละโว้ (พระยาภาววรรณดิศ) เพื่อไปปกครองแคว้นหริภุญไชย (ลำพูน) ในราว พ.ศ.
 ๑๑๗๖ โดยทางลำน้ำปิง พระนางจามเทวีขึ้นไปสำรวจบนฝั่งแม่น้ำพร่องรอยกำแพงเมืองเก่าๆ
 ถูกทิ้งร้าง จึงโปรดให้สร้างเป็นบ้านเมืองใหม่ชื่อว่า “เมืองตาก” ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๕ ขุนสาม
 ชนเจ้าเมืองฉอดได้ยกทัพมาประชิดเมืองตาก ซึ่งเป็นเมืองชายแดนของกรุงสุโขทัย พ่อขุนศรี
 อินทราทิตย์ทรงจัดกองทัพออกไปรบ โดยมีพระราชโอรสองค์เล็กซึ่งมีพระชนมายุได้ ๑๙ พรรษา
 ติดตามไปด้วย กองทัพทั้งสองฝ่ายปะทะกันที่บริเวณเชิงดอยนอกเมืองตากประมาณกิโลเมตรเศษ

ราชโอรสองค์เล็กได้ทรงชนช้างกับขุนสามชนกระทำยุทธหัตถีกัน ขุนสามชนสู้
 ไม่ได้แตกพ่ายไป ต่อมาภายหลังทรงพระนามว่า “พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” และได้โปรด
 สร้างเจดีย์ขึ้นเป็นที่ระลึกถึงชัยชนะในการทำยุทธหัตถีครั้งนั้น องค์หนึ่งเป็นศิลปะแบบสุโขทัย ซึ่ง
 เจดีย์ยุทธหัตถีนี้อยู่ที่วัดพระบรมธาตุ

อำเภอบ้านตาก ห่างจากตัวเมืองไปทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิงราว ๓๑ กิโลเมตร ต่อมา
 ในแผ่นดินมหาธรรมราชา ได้ย้ายเมืองตากลงมาทางตอนใต้ตามลำน้ำปิง ไปตั้งอยู่ที่ป่ามะม่วง ฝั่ง
 ตะวันตก ของแม่น้ำปิง ซึ่งอยู่ในเขตตำบลป่ามะม่วง อำเภอเมืองตากในปัจจุบัน

เมืองตากที่ย้ายมาตั้งใหม่นี้ มีชื่อเมืองหน้าด่าน สำหรับป้องกันกองทัพพม่าที่จะยกเข้ามา
 ทางด่านแม่ละเมาเท่านั้น แต่ยังเป็นเมืองที่กองทัพไทยใช้เป็นชุมชุมพลในเวลาที่จะยกทัพไปตี
 เมืองเชียงใหม่อีกด้วย ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ
 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพที่เมืองตากนี้ทุกพระองค์ โดยเฉพาะ
 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชสมบัตินั้น พระองค์ได้รับแต่งตั้ง
 จากสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ให้เป็นข้าหลวงเชิญท้องตราราชสีห์ ไปชำระความหัวเมือง
 ฝ้ายเหนือ และต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองตาก ปลัดเมืองตาก พระยา
 วชิรปราการแล้วปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินโดยลำดับ

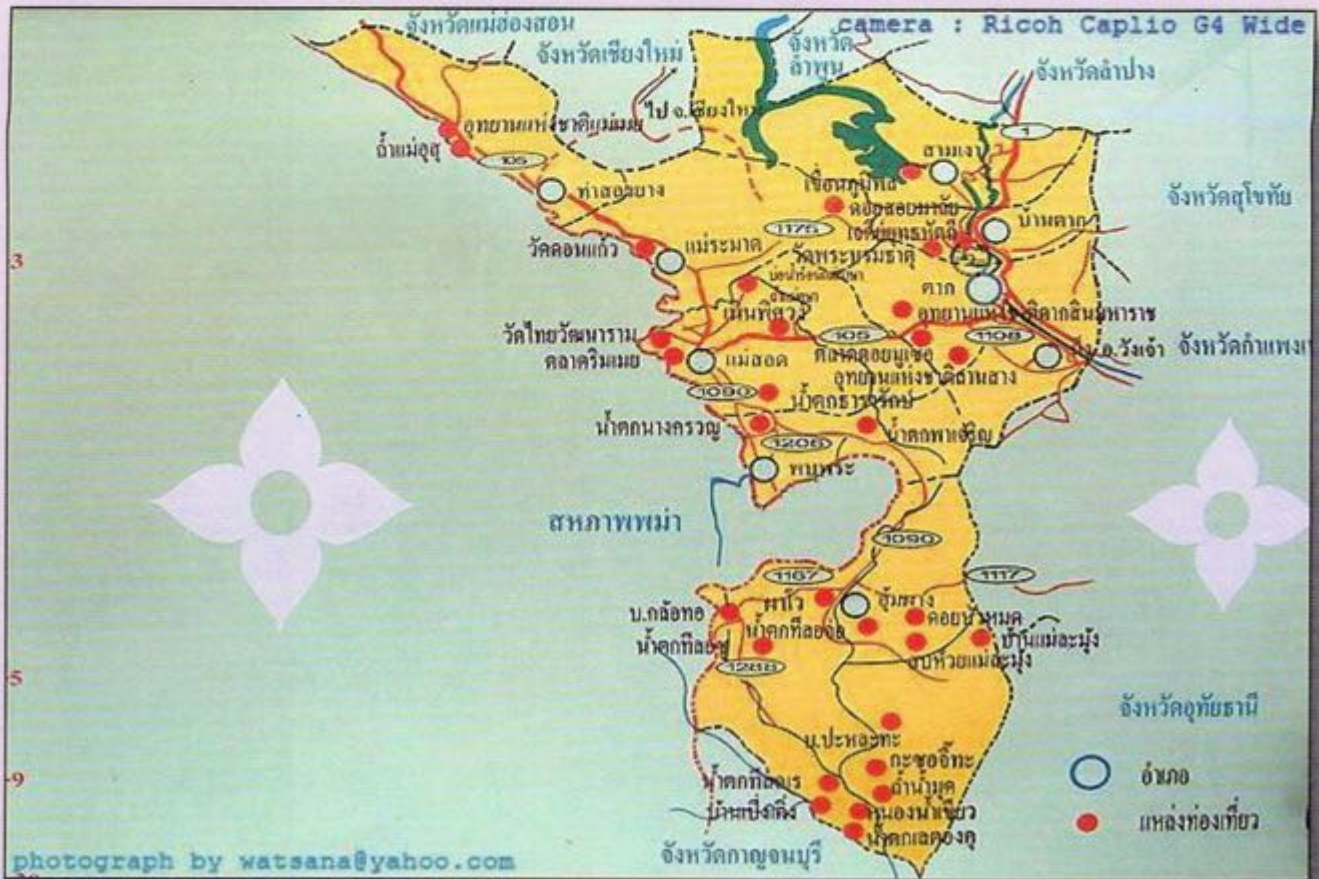
เมืองตาก เป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง มีชื่อเดิมว่า “เมืองระแหง” ในอดีต
 เป็นเมืองที่มีชาวมอญอาศัยอยู่มาก่อน ดังมีหลักฐานศิลปะมอญปรากฏอยู่ เมืองนี้สร้างขึ้นก่อน
 สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ต่อมาเมื่อได้สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีแล้ว เมืองตากมีฐานะ
 เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญด้านฝั่งตะวันตก และยังเป็นเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ใน
 อดีตถึง ๔ พระองค์

ศาลหลักเมืองสีมหาราช

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าฯ ให้อ้าย
ตัวเมืองตากจากฝั่งขวา ของแม่น้ำปิงมายังฝั่งซ้ายบริเวณตำบลบ้านระแหงจนกระทั่งทุกวันนี้

จังหวัดตาก ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนไปทางตะวันตกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๕ องศา ๕๐ ลิปดา ๓๖ พิลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๙ องศา ๗ ลิปดา ๒๒ พิลิปดาตะวันออก สูงกว่าระดับน้ำทะเล ๑๑๖.๒ เมตร (ที่ตั้งศาลากลางจังหวัดตาก) ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามระยะทางทางหลวงหมายเลข ๑ ถนนพหลโยธิน ประมาณ ๔๒๖ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๖,๔๐๖.๖๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๐,๓๒๔,๑๕๖.๒๕ ไร่ ใหญ่เป็นอันดับที่ ๒ ของภาคเหนือรองจากจังหวัดเชียงใหม่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นป่าไม้และภูเขา มีทิวเขาถนนธงชัย เป็นตัวแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ฝั่ง ตากฝั่งตะวันออก คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอวังเจ้า และตากฝั่งตะวันตก คือ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภออุ้มผาง แบ่งการปกครองออกเป็น ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอวังเจ้า อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง

มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ๙ จังหวัด และ ๑ ประเทศ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง
- ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดกาญจนบุรี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย

จังหวัดตาก อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๔๒๖ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๑๐,๒๕๔,๑๕๖ ไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็น ภูเขา และป่าไม้ เป็นจังหวัดที่มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่งที่ยังคงความสมบูรณ์ของป่า และธรรมชาติ อาทิ อุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช อุทยานแห่งชาติแม่เมย อุทยานแห่งชาติลานสาง และอุทยานแห่งชาติน้ำตกพาเจริญ ตลอดจนมีน้ำตกที่นักท่องเที่ยวรักการผจญภัย และนิยมการล่องแก่งต้องมาเยือนสักครั้ง คือ น้ำตกทีลอซู และน้ำตกทีลอเล นอกจากความสวยงามตามธรรมชาติแล้ว ยังเป็นจังหวัดที่มีผลผลิตทางการเกษตรที่

ขึ้นชื่อทั้งดอกไม้ และผลไม้ โดยเฉพาะทับทิม ซึ่งเป็นพันธุ์ที่มีผลใหญ่ และกำลังได้รับความนิยมมาก

ตราประจำจังหวัด

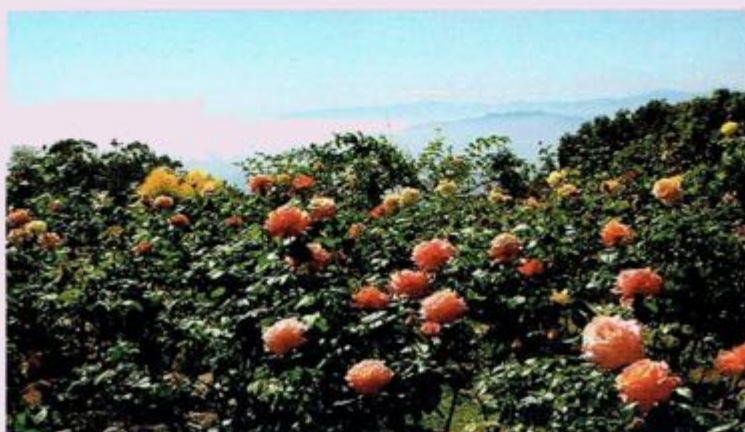

รูปพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงช้างเหนือครุฑหลังน้ำตกชิโนตก

หมายถึง เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงยกกองทัพไปช่วยพระเจ้าหงสาวดีรบอังวะ นั้น พระมหาอุปราชเมืองพม่าสั่งให้ทหารคูโจคอยตีขนาบ และปลงพระชนม์เสียให้ได้ ความแตกรู้ถึงพระกรรณสมเด็จพระนเรศวรที่เมืองแครง จึงทรงประชุมชาวเมือง และบรรดาแม่ทัพนายกอง เมื่อเดือน ๒ ปีวอก พ.ศ. ๒๑๒๗ ทรงหลังน้ำตกชิโนตกเหนือแผ่นดิน ประกาศอิสรภาพไม่ยอมขึ้นกับเมืองอังวะอีกต่อไป จังหวัดตากเป็นด่านแรกที่สมเด็จพระนเรศวรทรงช้าง ยกกองทัพกลับเข้ามาถึงราชอาณาจักรไทย เช่นเดียวกับที่เมืองนี้เคยเป็นทางผ่าน ที่ชาวอินเดียเดินทางเข้าเมืองไทยในสมัยโบราณ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้วจังหวัดตากยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นศูนย์รวมแหล่งผลิตดอกไม้ และพืชผลทางการเกษตรอยู่บนเส้นทางสายแม่สอด-พบพระ-อุ้มผาง ทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๐ หากมาจากอำเภอแม่สอดเริ่มจากกิโลเมตรที่ ๒๘ จะพบสวนขนาดใหญ่ เป็นสวนที่คิดค้นปลูกทับทิมสายพันธุ์ใหม่ที่มีรสชาติหวาน กรอบ เมล็ดสีแดงสด คือ ทับทิมศรีปัญญา นอกจากนั้นยังปลูกส้มสีทอง ส้มสายน้ำผึ้ง น้อยหน้า และบริเวณกิโลเมตรที่ ๒๙ ใช้เส้นทางเดียวกันอยู่ก่อนถึงน้ำตกพาเจริญ จะพบสวนเป็นที่ปลูกสวนกุหลาบทั้งพันธุ์มีหนาม และไม่มีหนาม กุหลาบสีแดงจะเป็นพันธุ์ที่ไม่มีหนาม ส่วนดอกสีขาว และสีชมพูจะเป็นพันธุ์ที่มีหนาม ดอกกุหลาบที่สวนนี้ดอกโต สีสด ก้านยาว

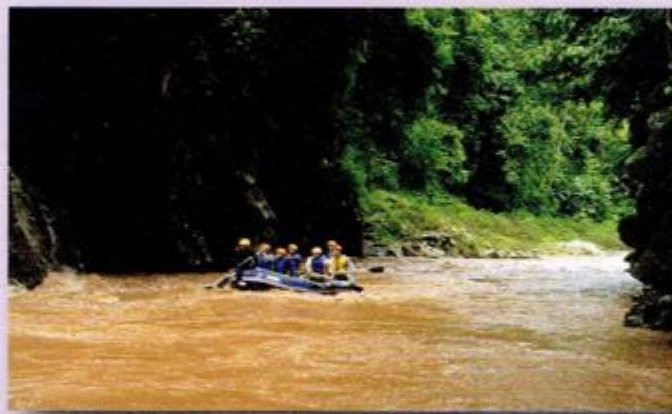

สวนเกษตรดังกล่าวนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชม และซื้อผลผลิตได้ นอกจากนี้ทางศูนย์บริการท่องเที่ยวการเกษตรมีแปลงที่ปลูกดอกกุหลาบทั้งพันธุ์ที่มีหนาม และไม่มีหนาม อยู่บริเวณกิโลเมตรที่ ๓๑-๓๒ สายแม่สอด-พบพระ หากนักท่องเที่ยวต้องการเข้าชมเป็นหมู่คณะ ทางศูนย์ฯ มีวิทยากรนำชมให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรได้ โดยติดต่อผ่านสำนักงานการเกษตรอำเภอพบพระ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ โทร. ๐ ๕๕๕๖ ๙๐๙๑

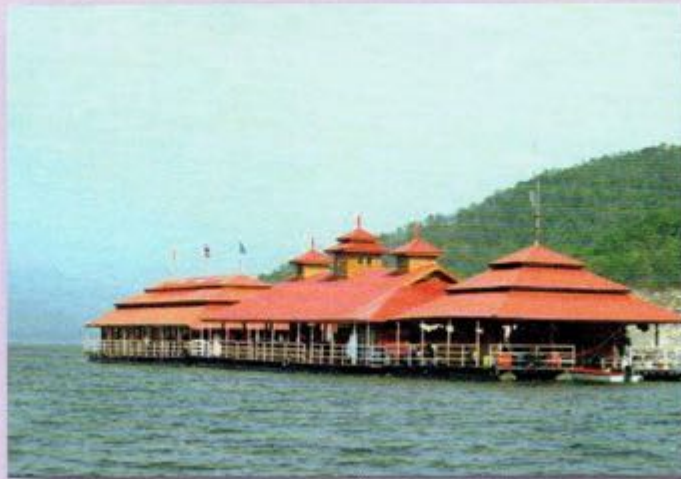
ล่องแก่งเรือยางและล่องแพ

ล่องแก่งเรือยากลำน้ำแม่ละเมา จุดเริ่มต้นตรงหลักกิโลเมตรที่ ๕๐ สายตาก-แม่สอด ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงครึ่ง ผ่านป่าเขาท่ามกลางธรรมชาติ แล้วยังได้ศึกษาพันธุ์ไม้น้ำ นกนานาชนิด และผ่านเกาะแก่งต่างๆ

ล่องแก่งเรือยางลำน้ำแม่ตื่น เริ่มต้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่นไปตามลำน้ำชมธรรมชาติของป่าเขาสองฝั่งลำน้ำที่สวยงาม มีทั้งกล้วยไม้ป่า นกนานาชนิด ชมวิถีชีวิตชาวเขา ศึกษาประวัติศาสตร์โบราณ พักแรมที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น

การล่องแพและเรือในอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล เป็นการท่องเที่ยวทางน้ำด้วยการล่องแพ โดยใช้เรือลากจูง หรือเดินทางด้วยเรือสำราญ จะได้สัมผัสกับธรรมชาติและภูมิประเทศป่าเขา ผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ พระพุทธบาทเขาหนาม เกาะวาเลนไทน์ ดอยเจ้าพ่อหลวง เขาพระพุทธบาท ถ้ำอาบนาง โบราณสถานแก่งสร้อย จนถึงดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นระยะทาง ๒๐๔ กิโลเมตร

เทศกาลและงานประเพณี

ประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีปพันดวง จัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นประเพณีเก่าของชาวจังหวัดตากที่สืบทอดกันมาช้านาน และแตกต่างจากการลอยกระทงทั่วไป คือ ตัวกระทงทำด้วยกะลามะพร้าว หรือวัสดุธรรมชาติ

นำมาตัดเย็บเป็นกระทง ชาวบ้านจะนำกระทงซึ่งภายในบรรจุด้วยข้าวได้ หรือเชื้อเพลิงที่เตรียมไว้ แล้วจุดไฟปล่อยลงในแม่น้ำปิง กระยะห่างเท่าๆ กัน สม่าเสมอไม่ขาดสาย จะทำให้กระทงส่องแสงระยิบระยับเต็มท้องน้ำ ลอยไปตามสายน้ำของลำน้ำปิงดูสวยงาม ภายในงานจะมีการแข่งขันปล่อยกระทงสายไหลประทีปพันดวงชิงถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

งานตากสินมหาราชานุสรณ์และงานกาชาด

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชบุรพกษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช ของชาติไทยเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระราชประวัติผูกพันกับจังหวัดตากเป็นอย่างมาก ชาวจังหวัดตากจึงได้จัดงานประเพณีตากสินราชานุสรณ์ขึ้น เพื่อเป็นการแสดงวีรกรรมเทิดพระเกียรติ และเผยแพร่วีรกรรมของพระองค์ ภายในงานจะมีการแสดงแสงเสียงเทิดพระเกียรติ การบวงสรวงดวงวิญญาณ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช การแสดงนิทรรศการ และการแสดงมหรสพต่างๆ ระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม ถึง วันที่ ๓ มกราคม ของทุกปี

ประเพณีขึ้นธาตุเดือน ๙

งานขึ้นธาตุเดือน ๙ เป็นงานบุญที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาพระบรมธาตุ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำหนดการจัดงานจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ตรงกับเดือน ๙ ของภาคเหนือ หรือตรงกับเดือน ๗ ของไทย ช่วงประมาณเดือนมิถุนายน หรือปลายเดือน พฤษภาคมของทุกปี ภายในงานจะมีการจัดขบวนแห่ เช่น ขบวนกลองยาว ขบวนปี่จ้อยไทยทาน ขบวนต้นเงิน ขบวนต้นผ้าป่า ขบวนตุงไชย ผ้าห่มองค์พระธาตุ โดยเริ่มจากหนองเล็งผ่านสะพานบุญไปยังวัดพระบรมธาตุ เพื่อทำพิธีถวายผ้าห่มองค์พระธาตุ และทำพิธีบวงสรวงเจตีย์ยุทธหัตถีซึ่งเป็นเจดีย์ที่พ่อขุนรามคำแหงฯ ได้สร้างไว้ในคราวทำสงครามยุทธหัตถีชนะขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัดพระบรมธาตุ และจะทำพิธีทำบุญตักบาตรตามประเพณี ณ วัดพระบรมธาตุ

อาหารพื้นบ้าน

เมี่ยงคำเมืองตาก หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เมี่ยงจอมพล ลักษณะเด่น และส่วนประกอบของเมี่ยง คือ มะพร้าวขูด ข้าวตากแห้งทอด ถั่วลิสงคั่ว กุ้งแห้ง แคนหมู่มะนาว หัวหอมแดง ชিংหั้นเป็นชิ้นเล็กๆ พริกชี้หูสด เต้าเจี้ยว ข้าวเกรียบชุบน้ำให้อ่อนตัว แล้วนำส่วนประกอบทั้งหมดห่อด้วยข้าวเกรียบ ใส่เต้าเจี้ยวห่อให้พอดีคำรับประทานเป็นของว่างซึ่งเป็นอาหารพื้นเมืองที่นิยมกันมากในจังหวัดตาก และจังหวัดใกล้เคียง

ก๋วยเตี๋ยวพื้นเมือง ลักษณะเด่นของก๋วยเตี๋ยวที่นี่คือ ใช้เส้นเล็กปรุงด้วยกุ้งแห้งป่น แคมหมูชิ้นเล็ก หอมกระเทียมเจียว หมูบะซ่อ ถั้วฝักยาวหั่นเฉียง น้ำตาลทราย น้ำมะนาว น้ำปลา มีทั้งก๋วยเตี๋ยวแห้งและน้ำ ปัจจุบันมีเหลืออยู่เพียง ๒ ร้าน ได้แก่ ร้านป่าบาง ในเขตอำเภอเมือง ตาก และร้านป่าหล้า ถนนอินทคีรี อำเภอแม่สอด

กะบองจ่อ เป็นอาหารทานเล่นชนิดหนึ่ง ชื่ออาหารมาจากภาษาพม่า คำว่า “จ่อ” หมายถึง ทอด “กะบอง” หมายถึง ฟักทอง โดยจะนำฟักทองมาชุบแป้งก่อนทอด ทำให้มีสีเหลืองกรอบ เคลือบผิวความกรอบอยู่ที่ส่วนผสมแป้ง เรียกว่า “แป้งมัน” ที่มาจากพม่า ทำจากถั่วเหลืองอ่อน ปัจจุบันมีได้มีแต่ฟักทองเพียงอย่างเดียว แต่มีการนำผักชนิดอื่นมาทอดด้วย เช่น มะละกอดิบ น้ำเต้า ถั้วอก โดยจิ้มน้ำจิ้มที่มีส่วนผสมของน้ำมะขามเปียก น้ำอ้อยเคี้ยว เกลือ ถั้วลิสงป่น และกระเทียม มีรสชาติเปรี้ยว หวาน มีจำหน่ายทั่วไปในตลาดอำเภอเมืองตาก และอำเภอแม่สอด

เส่งเผ และฮาละหว่า เป็นชื่อของขนมหวานที่มาจากประเทศพม่า “เส่งเผ” มีลักษณะคล้ายขนมข้าวเหนียวแดง ที่ทำจากข้าวเหนียว น้ำอ้อย กะทิ ต่างกันตรงหน้าเส่งเผจะราดด้วยหัวกะทิแล้วปิ้ง หรือ อบหน้าจนเกรียม รสชาติหวานมัน ส่วน “ฮาละหว่า” ตัวขนมทำจากแป้งข้าว

เจ้า น้ำตาลทราย กะทิ เมล็ดสาकुเล็ก หน้าขนมทำเช่นเดียวกับเส่งเผ่ มีรสชาติหวานมัน แม่ค้าจะทำขนมนี้บรรจุในถาดกลม และตัดขายเป็นชิ้นเล็ก ๆ มีขายในตลาดสดเทศบาล อำเภอแม่สอด

งานประเพณีลอยกระทงสายไหลประทีป ๑๐๐๐ ดวง

การลอยกระทงสายเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สืบสานจากวิถีการกินอยู่สู่ประเพณีบูชาสายน้ำอันงดงาม ประเพณีลอยกระทงสาย ณ ลำน้ำปิงของชาวเมืองตาก เป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน ประเพณีดังกล่าวมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากที่อื่นๆ คือ การใช้กะลามะพร้าวเป็นองค์ประกอบหลักของกระทง สาเหตุที่ใช้กะลาสืบเนื่องมาจากชาวเมืองตากนิยมรับประทาน “เมียง” เป็นอาหารว่าง และผลิตเป็นสินค้าพื้นเมืองที่สำคัญ ทำให้ต้องใช้เนื้อมะพร้าวเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นไส้เมียง และมีกะลาเป็นส่วนที่เหลือทิ้ง ครั้นเมื่อถึงเทศกาลลอยกระทง ชาวบ้านก็จะกะลาดังกล่าวออกมาขัดล้างจนสะอาด เพื่อใช้เป็นหุ่นแพรองเชื้อเพลิงในการลอยกระทง สำหรับเชื้อเพลิงนั้น เดิมใช้ขี้ไต้ตัดเป็นท่อนๆ ต่อมาได้พัฒนามาใช้เทียนไขที่เคียวจนเหลว เทใส่ในกะลาที่มีด้ายพันรูปตีนกาวางไว้มาเป็นเชื้อเพลิงแทน เมื่อถึงเวลาค่ำ ชาวบ้านแต่ละชุมชนจะจัดขบวนแห่มายังริมฝั่งแม่น้ำ โดยนำกะลาที่เตรียมไว้มารวมกันแล้วช่วยกันจัด “แพผ้าป่าน้ำ” ซึ่งตกแต่งจากต้นกล้วยประดับดอกไม้ ธูป เทียน และธงทิวหลากสี จากนั้นก็จะทำพิธีจุดธูป เทียนบูชาพระแม่คงคา และตั้งจิตอธิษฐาน บูชารอยพระพุทธรบาท ณ หาดทรายริมแม่น้ำคงคา เสร็จแล้วก็ปล่อย “แพผ้าป่าน้ำ” หรือ “กระทงน้ำ” ไปจากนั้นแต่ละชุมชนก็จะจับฉลากเพื่อแข่งขันปล่อยกระทงที่จากกะลา หรือที่เรียกว่า “กระทงตาม” ลงในแม่น้ำให้เป็นระยะเท่าๆ กัน โดยสม่ำเสมอ กระทงตามที่ทำจากกะลาเหล่านั้นก็จะลอยตามกันเป็นสายๆ ส่องแสง

ระยิบระยับไปตามท้องน้ำ ขณะที่ริมฝั่งน้ำ ก็จะมีการตีฆ้องร้องรำทำเพลง เพื่อเป็นกำลังใจกันอย่างสนุกสนาน ชุมชนใดที่ปล่อยกระทงตามได้ระยะสม่ำเสมอ มีแสงไฟไม่ดับตลอดสุดคั้งน้ำหนึ่ง ก็จะเป็นผู้ชนะไปธรรมเนียมปล่อยแพผ้าป่าน้ำ และแข่งขันปล่อยกระทงจากกะลาของชาวเมืองตาก ได้มีการสืบสานพัฒนากันอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นประเพณีลอยกระทงสาย ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตาก

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ พระราชทานถ้วยรางวัล สำหรับทีมที่ชนะเลิศการประกวดกระทงสายและในปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระประทีปสำหรับอัญเชิญลงลอยเป็นกระทงนำในวันเปิดงานลอยกระทงสายไหลประทีปพันดวง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่งาน และในปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระประทีปพร้อมลอยด้วย ปัจจุบันประเพณีลอยกระทงสายของจังหวัดตาก จะจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นระยะเวลารวม ๖ วัน โดยจะมีชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆ มาร่วมแข่งขันลอยกระทงสายวันละ ๔-๕ คณะ ซึ่งคณะกรรมการจะกำหนดให้แต่ละคณะ จะต้องปล่อยกระทงนำ ๑ กระทง กระทงตามที่ทำจากกะลา ๑,๐๐๐ ใบ และมีกระทงปิดท้ายอีก ๑ กระทงกติกาดังกล่าวเป็นที่มาของชื่องาน ประเพณีลอยกระทงสาย “ไหลประทีปพันดวง” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

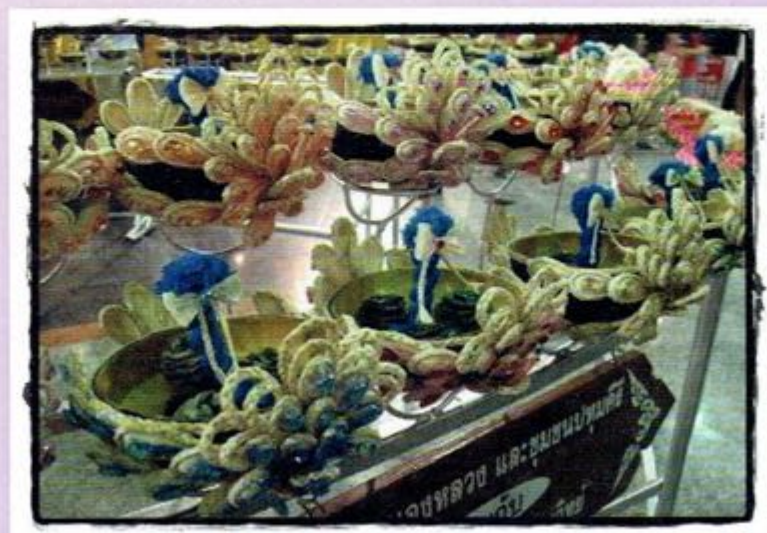
พินด้ายเป็นรูปตีนกา

กะลามะพร้าวครึ่งลูก

กระทงกะลา

ที่ปรึกษา

พระครูธรรมสรคุณ “เขียน ขนธสโร”

ดร.ศศิธารา พิชัยชาญณรงค์	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
นายประเสริฐ บุญเรือง	เลขาธิการสำนักงาน กศน.
นายวัชรินทร์ จำปี	รองเลขาธิการสำนักงาน กศน.
นายชัยยศ อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการสำนักงาน กศน.
นายสังวาลย์ ชาญพิชิต	อดีตผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสุโขทัย
นายเสนอ ทองคำ	อดีตผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเมืองตาก
นายสุเชาว์ รักษ์วงศ์	อดีตครูเชี่ยวชาญสถาบัน กศน.ภาคเหนือ

คณะผู้จัดทำ

นางอุไรวรรณ อินทยารัตน์	ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนครศรีธรรมราช
ว่าที่ ร.ต.ธนิศ แห่งทองคำ	ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดตาก
นายไพฑูรย์ บัวสนิท	รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดตาก
นายสมชาย เต็ดขาด	รองผู้อำนวยการศูนย์วิทยฯ จังหวัดนครสวรรค์
นางศิริเพ็ญ สังข์บุรณ์	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากท่อ
นายพจนารถ นุกุลคาม	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเมืองตาก
นางจินตนา สังข์แก้ว	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอบพพระ
ว่าที่ ร.ต.สุชาติ อนันตกาล	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นายเสกศิลป์ สังข์บุรณ์	อดีตพนักงานพิมพ์ ส ๔ สำนักงาน กศน.จังหวัดตาก
นางสาวสุภาววรรณ อ่อนนุ่ม	ครูอาสาสมัครฯ สำนักงาน กศน.จังหวัดตาก

บรรณาธิการต้นฉบับ

นางอุไรวรรณ อินทยารัตน์	ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนครศรีธรรมราช
ว่าที่ ร.ต.ธนิศ แห่งทองคำ	ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดตาก

ผู้พิมพ์

นางสาวปิยะมาศ ใจดี	รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลลานกระบือ
นางสาวชมพูนุช สีสะแล	ครูอาสาสมัครฯ สำนักงาน กศน.จังหวัดตาก

ถ่ายภาพ

นายสุรศักดิ์ เบรียะเชกู่	นักวิชาการศึกษา
--------------------------	-----------------